

Územná agenda Európskej Únie 2020

Smerom k inkluzívnej, inteligentnej a udržateľnej Európe
rozmanitých regiónov

dohodnutá na neformálnom zasadnutí ministrov zodpovedných za územné
plánovanie a územný rozvoj

19. mája 2011, Gödöllő, Maďarsko

ÚZEMNÁ AGENDA EURÓPSKEJ ÚNIE 2020

I.

Územná súdržnosť je spoločným cieľom

Za harmonickejší a vyváženejší stav Európy

- 1) My, ministri zodpovední za územné plánovanie a územný rozvoj, sme v spolupráci s Európskou komisiou a so súhlasom Výboru regiónov preskúmali Územnú agendu odštartovanú v roku 2007 a dohodli sme sa na novej Územnej agende Európskej únie 2020 (TA2020).
- 2) TA2020 zohľadňuje nedávny vývoj prezentovaný v aktualizovanom dokumente s názvom Územná situácia a perspektívy EÚ, ktorý sa týka piatej správy Komisie o hospodárskej, sociálnej a územnej súdržnosti a stratégie Európa 2020.
- 3) Konštatujeme, že TA2020 je našim akčným politickým rámcom zameraným na podporu územnej súdržnosti v Európe ako nový cieľ Európskej únie, ktorý bol zavedený Lisabonskou zmluvou (článok 3 Zmluvy o Európskej únii). Stanovuje ciele v súlade s časovým harmonogramom hlavných politických dokumentov do roku 2020.
- 4) Cieľom TA2020 je poskytnúť strategickú orientáciu pre územný rozvoj, podporiť začlenenie územného rozmeru do rozličných politík na všetkých úrovniach správy a zaistiť uplatňovanie stratégie Európa 2020 v súlade so zásadami územnej súdržnosti.
- 5) Domnievame sa, že ciele EÚ stanovené v stratégii Európa 2020 pre inteligentný, udržateľný a inkluzívny rast možno dosiahnuť len vtedy, ak sa zohľadní územný rozmer stratégie, pretože jednotlivé regióny majú odlišné možnosti rozvoja.
- 6) Víťame návrh Európskej komisie uvedený v piatej správe o hospodárskej, sociálnej a územnej súdržnosti, aby sa územná súdržnosť lepšie začlenila do politiky súdržnosti. Politika súdržnosti je základným rámcom, prostredníctvom ktorého môže EÚ riešiť výzvy súvisiace s územným rozvojom, a ktorý pomáha aktivizovať územný potenciál na miestnej, regionálnej, národnej a nadnárodnej úrovni. TA2020 neovplyvňuje budúce dohody, ako je budúci finančný výhľad a budúci legislatívny balík pre štrukturálne fondy, avšak zdôrazňuje, že je dôležité zohľadniť územný rozmer.
- 7) V súlade so Zmluvou o fungovaní Európskej únie (články 174 a 175) by mali všetky politiky a činnosti Únie prispievať k hospodárskej, sociálnej a územnej súdržnosti. Predstavitelia zodpovední za navrhovanie a uplatňovanie sektorových politík by preto mali zohľadniť zásady a ciele Územnej agendy. Pre územnú súdržnosť má mimoriadny význam súdržnosť politík EÚ a národných politík. Väčšina politík má rozsiahle dôsledky z územného hľadiska a rôznymi spôsobmi ovplyvňuje možnosti rozvoja územných celkov. Koordinácia rozličných sektorových politík s cieľom optimalizovať územný vplyv a maximalizovať súdržnosť môže významne zvýšiť ich úspešnosť a prispieť k tomu, aby sa na všetkých územných úrovniach zabránilo negatívnym dôsledkom stretu politík. Optimálnu rovnováhu medzi udržateľnosťou, konkurencieschopnosťou a sociálnou súdržnosťou možno dosiahnuť prostredníctvom integrovaného územného rozvoja.
- 8) Domnievame sa, že územná súdržnosť predstavuje súbor zásad pre harmonický, vyvážený, účinný a udržateľný územný rozvoj. Umožňuje rovnaké príležitosti pre občanov a podniky bez ohľadu na to, kde sa nachádzajú, v snahe využiť v maximálnej miere ich potenciál. Územná súdržnosť posilňuje zásadu solidarity, aby sa tak podporila konvergencia medzi ekonomikami regiónov, ktoré prosperujú viac, a tými, ktoré v rozvoji zaostávajú.
- 9) Územná súdržnosť dopĺňa mechanizmy solidarity o kvalitatívny prístup a zaisťuje, aby možnosti rozvoja boli čo najlepšie prispôbené špecifickým charakteristikám regiónu. Regióny budú možno potrebovať pomoc zvonka na to, aby našli svoj vlastný smer udržateľného rozvoja, pričom osobitná pozornosť sa bude venovať zaostávajúcim regiónom. Vzájomná závislosť regiónov sa stále zvyšuje, čo si vyžaduje neustále vytváranie sietí, spoluprácu a integráciu medzi rozličnými regiónmi EÚ na všetkých príslušných územných úrovniach.

10) Vyzývame štáty, regióny, mestá (vrátane malých a stredne veľkých miest), ďalšie územné celky a sektorové politiky na všetkých príslušných úrovniach, aby prispeli k spoločným európskym územným prioritám. Mali by prostredníctvom užšej spolupráce podporiť ich schopnosť efektívnejšie reagovať na kľúčové problémy, ktorým čelí Európa. Domnievame sa, že takáto spolupráca je nevyhnutná pre podporu inteligentného, inkluzívneho a udržateľného rastu a územnej súdržnosti v EÚ.

11) Domnievame sa, že prístup k tvorbe politiky založený na miestnom kontexte prispieva k územnej súdržnosti. Vychádza zo zásad horizontálnej koordinácie, podloženej tvorby politiky a integrovaného rozvoja funkčných oblastí a uplatňuje zásadu subsidiarity prostredníctvom prístupu viacúrovňového riadenia. Jeho cieľom je aktivizovať územný potenciál prostredníctvom stratégií rozvoja založených na miestnych a regionálnych znalostiach o potrebách a špecifických silných stránkach a faktoroch, ktoré prispievajú ku konkurencieschopnosti územných celkov. Územné celky môžu využiť svoj územný kapitál na uplatnenie optimálnych riešení pre dlhodobý rozvoj a môžu tak prispieť k dosiahnutiu cieľov stratégie Európa 2020.

12) Domnievame sa, že rozmanitosť územných celkov predstavuje potenciál pre rozvoj, a že odlišné identity miestnych a regionálnych komunít majú z tohto hľadiska zásadný význam. Územné celky so spoločným potenciálom alebo problémami môžu spolupracovať pri hľadaní spoločných riešení a využiť svoj územný potenciál na základe výmeny skúseností. Územné celky s doplnkovým potenciálom, ktoré často navzájom susedia, môžu spojiť svoje sily a spoločne preskúmať svoje komparatívne výhody, čím sa vytvorí dodatočný rozvojový potenciál.

13) Sme presvedčení, že inkluzívne, udržateľné a účinné využívanie európskeho územia a zdrojov je kľúčovým prvkom súdržnosti. Lepšie využitie územia môže prispieť k rozvoju hospodárstva, spravodlivému prístupu k službám všeobecného záujmu, infraštruktúre, verejným statkom a rozumnému riadeniu prírodného a kultúrneho bohatstva.

II.

Výzvy a potenciál pre územný rozvoj

Hnacie sily a ich územné aspekty

14) Vychádzajúc z hlavných záverov aktualizovaného dokumentu s názvom Územná situácia a perspektívy EÚ upozorňujeme na hlavné výzvy územného charakteru. Sme presvedčení, že na to, aby sa z nich stal potenciál pre udržateľný a harmonický územný rozvoj je potrebný koordinovaný prístup.

Zvýšený vplyv globalizácie: štrukturálne zmeny po svetovej hospodárskej kríze

15) Miestne a regionálne komunity čelia zrýchľujúcej sa globalizácii a rastúcej zraniteľnosti voči vonkajším otrasom. V niektorých prípadoch bola dokonca ohrozená prosperita, udržateľnosť a stabilita miest a regiónov. Dôsledky boli ešte viditeľnejšie počas nedávnej finančnej a hospodárskej krízy. Keďže sa dôsledky krízy na možnosti rozvoja jednotlivých regiónov z dlhodobého hľadiska líšia, existujú rozdiely medzi regiónmi z hľadiska časového priebehu oživenia a škály možných politických reakcií. Kríza však poskytuje príležitosť na prechod smerom k udržateľnejším a z hľadiska zdrojov efektívnejším hospodárskym štruktúram, ak sa prijímú vhodné opatrenia.

16) Globalizácia môže mať zásadné územné dôsledky na európskej, národnej, regionálnej a miestnej úrovni. Metropolitné a ďalšie mestské regióny, medzinárodné a globálne dopravné centrá sú prínosom pre rozvoj celého európskeho územia za predpokladu, že z ich dynamiky profitujú ďalšie regióny a že sú prepojené prostredníctvom sietí. Miestne zdroje a územné charakteristiky majú rastúci význam pre regióny pri zvládaní externých otrasov a zotavovaní sa z nich.

Výzvy integrácie EÚ a rastúcej vzájomnej závislosti regiónov

17) Prehĺbenie a rozšírenie integrácie EÚ je ovplyvnené vnútornými faktormi, ako je rozdelenie regiónov administratívnymi hranicami a rozdiely medzi členskými štátmi v daňovej oblasti a záväzkoch. Zmeny v jednej časti Európy môžu mať dôsledky na iné časti kontinentu vzhľadom na rastúcu vzájomnú závislosť regiónov. Stále existuje problém týkajúci sa odlišovania medzi centrom a okrajovou oblasťou, a to

dokonce aj na národnej úrovni. Súdržnosť na vonkajších hraniciach je kľúčová, pretože rozdiely a odlišnosti v právnych, sociálnych a politických systémoch majú zásadné dôsledky predovšetkým z hľadiska migrácie a obchodu. Rastúca vzájomná závislosť regiónov vytvára dopyt po lepšom prepojení na svetovej, európskej a národnej úrovni. Prekážky integrácie na miestnej a regionálnej úrovni môžu viesť k nedostatočnému využívaniu ľudských, kultúrnych, hospodárskych a ekologických zdrojov v pohraničných regiónoch a môžu posilniť ich okrajovú pozíciu a sociálne vylúčenie.

Demografické a sociálne výzvy líšiac sa podľa územia, segregácia zraniteľných skupín

18) Európa čelí rastúcim demografickým výzvam, ktoré sú odlišné pre jednotlivé územné celky. Starnutie a vyludňovanie povedú k zmenám v mnohých regiónoch, vrátane vidieckych a okrajových regiónov a budú mať závažné dôsledky na sociálnu a územnú súdržnosť, poskytovanie verejných služieb, trh práce a bývanie. V ďalších regiónoch počet obyvateľov rastie a tieto regióny čelia iným výzvam. Značná migrácia v rámci Európy, ku ktorej došlo po rozšírení EÚ, a prisťahovalectvo predovšetkým z menej rozvinutých krajín mimo EÚ predstavujú osobitné výzvy a príležitosti predovšetkým v mestských oblastiach.

19) Vylúčenie zo sociálno-ekonomického prostredia má s určitou silou územný charakter. Riziko vylúčenia je vyššie v menej prístupných oblastiach so slabšími hospodárskymi výsledkami, nedostatočnými spoločenskými možnosťami a ďalšími osobitnými územnými okolnosťami. Zraniteľné skupiny a etnické menšiny sa napokon často koncentrujú v určitých mestských a vidieckych oblastiach, čo im bráni v integrácii. Tam, kde sú tieto územné celky súčasťou väčších administratívnych celkov, možno tento problém ukryť v oficiálnych štatistikách.

Klimatické zmeny a environmentálne riziká: geograficky rozmanité dôsledky

20) Dôsledky klimatických zmien sa v rámci Európy značne líšia z hľadiska geografických regiónov s rozličnými druhmi dôsledkov a rozličnou mierou zraniteľnosti. Rastúca hrozba zvyšovania morskej hladiny, sucho, rozširovanie púšte, záplavy a ďalšie prírodné katastrofy si pre jednotlivé územné celky vyžadujú odlišné reakcie. Regióny majú rozličné možnosti, ako začleniť do svojich stratégií prispôsobovanie sa a zmierňovanie, ako znižovať emisie skleníkových plynov a prispôbiť svoje sociálno-ekonomické systémy hospodárstvu s nízkymi emisiami oxidu uhličitého. Klimatické zmeny môžu tiež viesť k novým možnostiam rozvoja, napríklad v poľnohospodárstve, ekologickom hospodárstve a výrobe energie z obnoviteľných zdrojov. Problémy vyplývajúce z klimatických zmien upriamujú pozornosť na územnú koordináciu politik, predovšetkým v oblasti klímy, energie, vodného hospodárstva, poľnohospodárstva, bývania, cestovného ruchu a dopravy.

21) Environmentálna kvalita vzduchu, pôdy a vody sa v rámci Európy líši a znečistenie ovzdušia a hluk spôsobujú vážne zdravotné problémy. V niektorých prípadoch je to prepojené so sociálnou nerovnosťou. Rozdiely v prístupe k čistému ovzdušiu, vode a pôde existujú nielen medzi krajinami a regiónmi, ale aj medzi mestskými a vidieckymi oblasťami, ako aj v rámci miest.

Energetické výzvy sa dostávajú do popredia a ohrozujú konkurencieschopnosť regiónov

22) Niektoré európske regióny čelia problémom v oblasti bezpečnosti dodávok energie, pretože sú do veľkej miery závislé na dovoze fosílnych palív alebo sa špecializujú na energeticky intenzívne činnosti. Značný objem dovozu z tretích krajín, ktoré sú ohrozené hospodárskou alebo politickou nestabilitou, prehĺbuje problémy zabezpečenia dodávok energie. Rastúce ceny energie a emisie poukazujú na potrebu energeticky udržateľných riešení, ako je využitie potenciálu obnoviteľných zdrojov energie a prechod k ekologickejšiemu hospodárskym aktivitám s nízkymi emisiami oxidu uhličitého. Nedostatočná energetická infraštruktúra a závislosť, ktorá vznikla na základe terajších sietí, si vyžadujú diverzifikáciu výroby energie a dodávok, ako aj rozvoj trhu s energiou a integráciu. Niektoré územné celky, ako napríklad ostrovy a odľahlé alebo riedko osídlené oblasti, môžu mať častejšie problémy s nedostatočnými dodávkami energie a zvyšujúcimi sa cenami, zatiaľ čo rast miest prispieva k vysokej, neudržateľnej spotrebe energie.

Strata biodiverzity, zraniteľné prírodné, krajinné a kultúrne dedičstvo

23) Prírodné a kultúrne dedičstvo sú súčasťou kapitálu a identity územných celkov. Ekologické hodnoty, kvalita životného prostredia a kultúrne bohatstvo majú zásadný význam pre blaho občanov a hospodárske

vyhliadky a ponúkajú jedinečné možnosti rozvoja. Neprimerané využívanie týchto zdrojov s cieľom pokryť rastúci dopyt, ako aj priemyselné riziká môžu spôsobiť vážne škody a ohroziť územný rozvoj. Urbanizácia, zintenzívňovanie poľnohospodárstva a rybolovu, dopravy a iné druhy rozvoja infraštruktúry, predovšetkým ak k nemu dochádza územne neriadeným spôsobom, môžu zapríčiniť závažné environmentálne problémy. Rastúce a nekoordinované využívanie morského priestoru a morských zdrojov môže mať dôsledky na udržateľný územný rozvoj. Zmeny vo využívaní pôdy a mora, urbanizácia a masový cestový ruch ohrozujú kultúrne bohatstvo a krajinu a môžu viesť k rozpadu prírodných biotopov a ekologických koridorov. V historickom a kultúrnom prostredí, ako aj v oblastiach určených pre nový rozvoj alebo výstavbu možno zlepšiť súdržnosť a kvalitu budovaného prostredia, ak sa venuje pozornosť charakteru daného miesta.

III.

Územné priority rozvoja Európskej únie

24) Domnievame sa, že výzvy týkajúce sa územného rozvoja si vyžadujú spoločnú pozornosť a prípadne spoločné úsilie o ich riešenie a využívanie územného potenciálu. Stanovujeme preto šesť územných priorít pre EÚ, ktoré môžu prispieť k úspešnému uplatňovaniu stratégie Európa 2020.

1. Podpora polycentrického a vyváženého územného rozvoja

25) Zdôrazňujeme, že polycentrický a vyvážený územný rozvoj EÚ je kľúčovým prvkom pre dosiahnutie územnej súdržnosti. Ak najrozvinutejšie mestá a regióny v Európe spolupracujú v rámci polycentrického systému, sú prínosom a fungujú ako centrá, ktoré prispievajú k rozvoju svojich širších regiónov. V tomto smere majú dôležitú úlohu tiež politiky mestského rozvoja. Politika polycentrického územného rozvoja by sa mala zameriavať na územnú konkurencieschopnosť územných celkov EÚ aj mimo hlavného „päťuholníka“. Vyzývame mestá, aby vytvárali inovačným spôsobom siete, ktoré im umožnia zlepšiť svoje výsledky v európskej a svetovej hospodárskej súťaži a navigovať hospodársku prosperitu smerom k udržateľnému rozvoju.

26) Zároveň sa zameriavame na polycentrický rozvoj na makroregionálnej, cezhraničnej a v relevantných prípadoch tiež na národnej a regionálnej úrovni. V rámci možností je dôležité vyhnúť sa na národnej úrovni polarizácii medzi hlavnými mestami, metropolitnými oblasťami a stredne veľkými mestami. Malé a stredne veľké mestá môžu zohrávať kľúčovú úlohu na regionálnej úrovni. Politické snahy by mali prispieť k zmierneniu silnej územnej polarizácie hospodárskych výsledkov, mali by zabraňovať veľkým regionálnym rozdielom v rámci európskeho územia tým, že budú riešiť prekážky brániace rastu v súlade so stratégiou Európa 2020.

2. Podpora integrovaného rozvoja v mestách, vidieckych a špecifických regiónoch

27) Vyhlasujeme, že pri tvorbe politiky na všetkých úrovniach by sa mali zohľadňovať ciele a problémy, ktoré ministri zodpovední za mestský rozvoj stanovili v Charte z Lipska o trvalej udržateľnosti európskych miest a vo vyhlásení z Marseille a Toleda o rozvoji miest. Podporujeme všetky snahy, ktoré premenia mestá na hybné sily inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rozvoja a atraktívne miesta pre život, prácu, návštevy a investovanie. Odporúčame preto uplatňovať integrovaný a viacúrovňový prístup v oblasti politiky rozvoja miest a politiky obnovy. Spolupráca a vytváranie sietí miest by z dlhodobého hľadiska mohlo v rozličnej miere prispieť k inteligentnému rozvoju mestských regiónov. Tam, kde je to vhodné, by sa mestá mali pozrieť za svoje administratívne hranice a zamerať sa na funkčné regióny, vrátane svojich predmestí.

28) Rozvoj širokej škály rozmanitých vidieckych oblastí by mal zohľadniť ich jedinečné charakteristiky. Je možné, že vidiecke, okrajové a riedko osídlené územné celky budú musieť zlepšiť svoju prístupnosť, podporiť podnikanie a vybudovať silné miestne kapacity. Niektoré vidiecke oblasti sú zraniteľnejšie, disponujú však bohatými kultúrnymi a prírodnými hodnotami. Podporujeme zachovanie a udržateľné využívanie tohto územného kapitálu, ekologických funkcií a služieb ktoré poskytuje. Osobitnú pozornosť bude pravdepodobne treba venovať nedostatočne rozvinutým okrajovým a riedko osídleným oblastiam, kde znevýhodnené sociálne skupiny často čelia segregácii. Územné celky, ktoré čelia výraznému

vyľudňovaniu, by mali nájsť dlhodobé riešenia na udržanie svojej hospodárskej aktivity prostredníctvom podpory vytvárania pracovných miest, atraktívnych životných podmienok a verejných služieb pre obyvateľov a podniky. Vo vidieckych oblastiach, kde je poľnohospodárstvo a lesníctvo stále dôležitou formou využívania pôdy, je kľúčová modernizácia primárneho sektoru prostredníctvom investícií, ktoré účinne využívajú zdroje, do nových a alternatívnych sektorov a rovnako kľúčové je zachovanie vysokej kvality ornej pôdy a ekologických funkcií.

29) Uznávame rôzne prepojenia, ktoré môžu existovať medzi mestskými a vidieckymi územnými celkami v rámci Európy, počnúc prímestskými až po okrajové vidiecke regióny. Mala by byť uznaná vzájomná závislosť medzi mestami a vidiekom prostredníctvom integrovaného riadenia a plánovania založeného na rozsiahlom partnerstve. Víťame miestne stratégie vyvinuté na miestnej úrovni s cieľom zaoberať sa miestnymi podmienkami. Vo vidieckych oblastiach zohrávajú kľúčovú úlohu malé a stredne veľké mestá. Preto je dôležité zlepšiť dostupnosť mestských centier z priľahlých vidieckych územných celkov, aby sa tak zaistila potrebná dostupnosť pracovných miest a služieb všeobecného záujmu. Metropolitné regióny by si mali tiež uvedomiť, že majú zodpovednosť voči rozvoju svojho širšieho okolia.

30) Pripomínáme, že špecifické geografické charakteristiky majú zásadný vplyv na rozvoj príležitostí mnohých regiónov a členských štátov. Uznáva sa to tiež v článku 174 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ). Pobrežné oblasti, ostrovy, vrátane ostrovných štátov, horské oblasti, nížiny, povodia riek a údolia jazier a ďalšie typy území majú osobitné charakteristiky – často cezhraničného charakteru – alebo trpia závažnými a stálymi prírodnými alebo demografickými znevýhodneniami, ako je nízka hustota obyvateľstva, čo ovplyvňuje ich rozvojový potenciál. Najodľahlejšie regióny (článok 349) majú osobitné a stále obmedzenia, ktoré vyplývajú z ich vzdialenosti od pevniny a majú osobitný medzinárodný kontext. Tento osobitný potenciál možno využiť a problémy môžu riešiť spoločne subjekty z rozličných štátov alebo regiónov integrovaným spôsobom.

3. Územná integrácia v cezhraničných a nadnárodných funkčných regiónoch

31) Domnievame sa, že integrácia územných celkov prostredníctvom územnej spolupráce môže byť dôležitým faktorom pri podpore globálnej konkurencieschopnosti. Takto možno lepšie využiť potenciál, ktorý predstavujú cenné prírodné, krajinné a kultúrne dedičstvo, siete miest a trhy práce rozdelené hranicami. Pozornosť by sa mala v tomto smere venovať oblastiam pozdĺž vonkajších hraníc EÚ. Územná integrácia a spolupráca môžu vytvoriť kritickú kapacitu pre rozvoj, zmiernenie hospodárskej, sociálnej a ekologickej roztrieštenosti, budovanie vzájomnej dôvery a sociálneho kapitálu. Cezhraničné a nadnárodné funkčné regióny si môžu vyžadovať vhodnú koordináciu politik medzi jednotlivými štátmi.

32) Podporujeme nadnárodnú a cezhraničnú integráciu regiónov, ktorá presahuje rámec projektov spolupráce a zameriava sa na rozvoj a výsledky skutočne cezhraničného alebo nadnárodného významu. Európska územná spolupráca by mala byť lepšie ukotvená v národných, regionálnych a miestnych rozvojových stratégiách.

4. Zaisťovanie globálnej konkurencieschopnosti regiónov vychádzajúcej zo silného miestneho hospodárstva

33) Pripomínáme, že konkurencieschopnosť hospodárstva možno posilniť rozvojom globálne integrovaných hospodárskych sektorov a silného miestneho hospodárstva. Zásadnú úlohu môže zohrávať využívanie sociálneho kapitálu, územných výhod, rozvoj inovácií a stratégií v oblasti inteligentnej špecializácie v rámci prístupu, ktorý je založený na miestnom kontexte. Globálne a miestne prvky sa navzájom posilňujú a sú prepojené a preto by sa mali rozvíjať paralelne. Nevyhnutné je posilniť výskum, ľudský kapitál, inovačnú schopnosť a prinášať nové nápady na trh.

34) Okrem toho je pre posilnenie miestnych reakcií a zmiernenie zraniteľnosti voči vonkajším vplyvom dôležitá integrácia miestnych výhod, charakteristík a tradícií do svetového hospodárstva. Posilnenie miestneho hospodárstva prostredníctvom rozvoja miestnych výrobkov a trhov, podnikateľského prostredia, poskytovanie miestne orientovanej odbornej prípravy, čiastočnej sebastačnosti a budovanie súdržných a silných miestnych komunít môže byť účinným nástrojom. Je dôležité zachovať a zlepšiť

inovačnú schopnosť všetkých regiónov. Diverzifikácia miestneho hospodárstva môže zmierniť zraniteľnosť.

5. Zlepšenie územného prepojenia pre jednotlivcov, komunity a podniky

35) Domnievame sa, že spravodlivý prístup k službám všeobecného záujmu, informáciám, znalostiam a mobilite a ich dostupnosť majú kľúčový význam pre územnú súdržnosť. Poskytovanie služieb a odstraňovanie prekážok v infraštruktúre môže zvýšiť konkurencieschopnosť a zlepšiť udržateľný a harmonický územný rozvoj Európskej únie. Okrem iného je dôležité zaistiť prístup k cestnej, železničnej, vodnej a leteckej doprave a iným zariadeniam infraštruktúry, ako sú širokopásmové a transeurópske energetické siete. Podporujeme decentralizovanú, účinnú a bezpečnú výrobu, ktorá je šetrná k životnému prostrediu, a využívanie obnoviteľných zdrojov energie a energie s nízkymi emisiami oxidu uhličitého.

36) Podporujeme účinné intermodálne dopravné riešenia, predovšetkým v rámci mestských regiónov, pozemné a námorné prepojenie a efektívne väzby medzi leteckou a železničnou dopravou. Rastúci význam globálnych spojení si vyžaduje vyváženú medzikontinentálnu dopravu, vrátane väčšieho využitia pozemného spojenia s Áziou. Ďalší rozvoj transeurópskych sietí (TEN-T) spájajúcich hlavné európske centrá, ako sú hlavné mestá, metropolitné regióny a uzly TEN a zlepšenie prepojenia medzi primárnymi a sekundárnymi systémami by mali byť základným prvkom integrovanej siete. Dôležitý je rozvoj sietí ciest druhej triedy, a to predovšetkým na regionálnej a miestnej úrovni. Podporujeme dostupnosť mestských centier z okrajových častí, kde môže kombinácia sociálnych a hospodárskych nevýhod vyústiť do segregácie zraniteľných skupín. Tam, kde je to vhodné, by sa mali rozvíjať dopravné spojenia prekonávajúce územné prekážky, ako napríklad spojenia s ostrovmi a zámorskými regiónmi.

6. Riadenie a prepájanie ekologických, krajinných a kultúrnych hodnôt regiónov

37) Zdôrazňujeme, že dobre fungujúce ekologické systémy a ochrana a podpora kultúrneho a prírodného dedičstva sú dôležitými podmienkami pre dlhodobý udržateľný rozvoj. Všetci sme zodpovední za to, aby sme zaistili, že budú dobre fungovať, že budú chránené a podporované. Obzvlášť dôležité je spoločné riadenie rizík, ktoré zohľadňuje rozličné geografické osobitné charakteristiky. Podporujeme integráciu ekologických systémov a oblastí chránených vzhľadom na ich prírodné hodnoty do ekologických sietí infraštruktúry na všetkých úrovniach.

38) Vysoká hodnota európskej mestskej a vidieckej kultúrnej krajiny by sa mala chrániť a rozvíjať z kvalitatívneho hľadiska. Územia bohaté na prírodné a kultúrne oblasti si možno budú vyžadovať osobitnú pozornosť, aby sa mohli čo najlepšie využiť ich prednosti. Ochranu môže dopĺňať vytváranie pracovných miest, ktoré sú šetrné k životnému prostrediu, a posilnenie rekreačných funkcií. Mimoriadne dôležitá je miestna, regionálna a transregionálna správa kultúrneho a prírodného dedičstva. Podporujeme ochranu, obnovu a využívanie dedičstva prostredníctvom prístupu založeného na miestnom kontexte. Dôležité je aj zlepšenie regionálnej a miestnej identity tým, že sa posilní povedomie a zodpovednosť miestnych a regionálnych komunít voči ich životnému prostrediu, krajine, kultúre a iným jedinečným hodnotám.

IV.

Vykonávanie územnej súdržnosti EÚ v praxi

Riadiace a implementačné mechanizmy

39) Domnievame sa, že Lisabonská zmluva významne vplyva na budúcnosť politiky územného rozvoja v Európe. Členské štáty a inštitúcie EÚ majú spoločné právomoci v oblasti prispievania k územnej súdržnosti, a preto sa spoločne podieľajú na uplatňovaní TA2020.

40) Uvedomujeme si, že posilnenie územnej súdržnosti si vyžaduje efektívnu koordináciu rozličných politík, subjektov a mechanizmov plánovania a tvorbu a výmenu územných vedomostí. Implementačné nástroje a kompetencie sú v rukách inštitúcií EÚ, členských štátov, regionálnych a miestnych orgánov a súkromných subjektov. Na riadenie rozličných funkčných územných celkov a na zaistenie vyváženého a koordinovaného príspevku miestnych, regionálnych, národných a európskych subjektov v súlade so

zásadou subsidiarity sú potrebné formy viacúrovňového riadenia. To si vyžaduje vertikálnu a horizontálnu koordináciu medzi rozhodovacími orgánmi na rozličných úrovniach a v sektorových politikách s cieľom zaistiť konzistentnosť a synergiu.

Územná koordinácia politik

41) Sme presvedčení, že uznanie územného rozmeru a koordinácia európskych a národných sektorových politik sú dôležitými zásadami pri podpore územnej súdržnosti. Väčšina politik na každej územnej úrovni môže byť omnoho účinnejšia a môže dosiahnuť synergiu s ostatnými politikami, ak zohľadní územný rozmer a územné vplyvy.

42) Zohľadnením územných vplyvov pri tvorbe politiky sa môže predísť vzniku prekážok pri uplatňovaní a neželaných vedľajších účinkov na iné politické oblasti a územné celky. Politiky by mali brať do úvahy rozdiely medzi územnými celkami, pričom opatrenia by mali byť prispôsobené špecifickému typu územia a pri plánovaní by sa mali využívať územné prístupy. Zlepší sa tým využitie územného kapitálu.

43) Účinnú interakciu sektorových politik môže podporiť ich koordinácia na všetkých územných úrovniach. Územná koordinácia by mala byť podporovaná nástrojmi, ako sú posudzovanie územného vplyvu, koordinácia mechanizmov plánovania a monitorovanie zohľadňujúci územné aspekty. Zdôrazňujeme, že politiky EÚ môžu prispieť k uplatneniu územných priorít EÚ v rozličnej miere a rozličnými spôsobmi, ako to dokazujú príklady v aktualizovanom dokumente s názvom Územná situácia a perspektívy EÚ.

Mechanizmy implementácie územnej súdržnosti

44) Žiadame o strategickejší prístup k podpore územnej súdržnosti. Tvorba a uplatňovanie integrovaného miestneho a regionálneho rozvoja je dôležitou otázkou. Územný rozmer by mohol byť lepšie zohľadnený a rozličné východiskové pozície, národné, regionálne a miestne špecifiká by mali byť zohľadnené v procese uplatňovania a monitorovania stratégie Európa 2020.

45) Domnievame sa, že politika súdržnosti a tiež politika rozvoja vidieka sú vzhľadom na svoj integračný charakter a určitý medzisektorový charakter kľúčovými nástrojmi na podporu vyváženého územného rozvoja Európskej únie.

46) Podporujeme prehĺbenie územného rozmeru politiky súdržnosti tam, kde je to vhodné: posilnenie mechanizmov, ktoré môžu zaistiť územnú koordináciu jej opatrení, zlepšenie územného rozmeru pri všetkých krokoch strategického programovania, hodnotiace a monitorovacie aktivity, zaistenie rozsahu pôsobnosti pre integrované programy a projekty založené na miestnom kontexte a zapojenie rozličných fondov do regionálnych stratégií.

47) Podporujeme prispôbenie stratégií a programov tak, aby vhodne odrážali osobitné charakteristiky rozličných územných celkov. Budúce strategické politické dokumenty a programy by mali zahŕňať územné hľadisko a zohľadňovať priority TA2020. Podporujeme rozvoj experimentálnych prístupov k integrovanému miestnemu rozvoju v rozličných územných kontextoch. Tam, kde je to vhodné, by mali byť regionálni a miestni hráči zapojení do procesu plánovania.

1. Posilnenie územnej súdržnosti na úrovni EÚ

48) Žiadame inštitúcie EÚ, aby v rámci účasti na tvorbe a uplatňovaní politik EÚ zohľadňovali zásady TA2020 a využívali ich spolu so zainteresovanými stranami a sieťami.

49) Zdôrazňujeme, že by sa na úrovni EÚ malo zlepšiť monitorovanie a hodnotenie územného rozvoja a výsledkov snáh týkajúcich sa územnej súdržnosti, pričom treba zaistiť, aby sa nezvýšila administratívna záťaž pre členské štáty. Terajšie metódy posudzovania, monitorovania a hodnotenia a požiadavky EÚ, vrátane tých, ktoré sa vzťahujú na štrukturálne a kohézne fondy a uplatňovanie stratégie Európa 2020, by mali zohľadňovať príslušné územné aspekty.

50) Integrované posudzovanie vplyvu pre všetky dôležité politiky a programy EÚ by sa malo aj naďalej rozvíjať na základe príspevkov zainteresovaných strán. S cieľom posilniť územný rozmer posudzovania vplyvu, ktoré vykonáva Európska komisia pred začatím akejkoľvek legislatívnej iniciatívy, vyzývame

Európsku komisiu, aby pri tomto posudzovaní zohľadňovala územné záležitosti a žiadame Výbor regiónov, aby poskytol vstupné informácie od regionálnych a miestnych úradov.

51) Zdôrazňujeme, že pre proces tvorby politiky na úrovni EÚ je nutná silná metodologická podpora a sú potrebné rozsiahle znalosti o územných celkoch. Cenné príspevky môže v tomto smere poskytnúť množstvo rozličných orgánov. Navrhujeme, aby program ESPON vo svojej výskumnej činnosti zohľadnil priority a výzvy TA2020. Okrem toho si silnejšie zameranie na územnú súdržnosť a želanie prispieť k stratégii Európa 2020 budú vyžadovať ďalšie znalosti a metodologickú podporu pre zainteresované strany. Terajší štatút, úloha a výsledky programu ESPON by mali byť prispôsobené budúcemu obdobiu na základe dohody s Európskou komisiou, aby mohli lepšie slúžiť tvorbe európskej politiky súvisiacej s územným rozvojom a územnou súdržnosťou.

2. Príspevok k územnej súdržnosti na cezhraničnej, nadnárodnej a medziregionálnej úrovni

52) Uznávame, že činnosti na cezhraničnej, nadnárodnej a medziregionálnej úrovni musia zohrávať kľúčovú úlohu pri uplatňovaní územných priorít TA2020. Európska územná spolupráca ukázala značnú mobilizáciu potenciálu zapojených miest a regiónov. Stále však zostáva priestor pre zlepšenie, predovšetkým s cieľom zaistiť, aby činnosti prispeli k skutočnej územnej integrácii, a to podporou udržateľného rozširovania trhov pre pracovníkov, spotrebiteľov a malé a stredné podniky a účinnjším prístupom k súkromným a verejným službám. V tejto súvislosti zdôrazňujeme význam flexibilného územného plánovania, ktoré umožni, aby bola činnosť rozličného územného rozsahu vykonávaná v rámci spolupráce dostatočne flexibilná na to, aby sa mohla zaoberať regionálnymi špecifikami.

53) Odporúčame, aby boli iniciatívy územnej spolupráce zamerané na dlhodobé ciele územnej spolupráce a aby vychádzali zo skúsenosti časti B iniciatívy Spoločenstva INTERREG a terajších nadnárodných programov. Integrované makroregionálne stratégie – ako sú tie, ktoré sa teraz zavádzajú v regióne Baltského mora a Podunajska – by v tomto smere mohli tiež byť prínosom. Odporúčame preto, aby sa naďalej podporoval tento prístup na základe hodnotenia výsledkov európskych makroregionálnych stratégií, ktoré sa práve uplatňujú.

54) Zdôrazňujeme osobitný prínos európskych nástrojov na výmenu osvedčených postupov a podporujeme ich, rovnako ako aj inovačné projekty a prenos znalostí medzi zapojenými organizáciami, ako je vytváranie sietí a medziregionálnych programov (INTERREG IVC, INTERACT, URBACT).

55) Pre územnú súdržnosť v Európe majú zásadný význam činnosti súvisiace s morom. Hospodárske aktivity ako výroba energie a doprava sa v európskom morskom prostredí čoraz rýchlejšie rozrastajú. Je potrebné vyriešiť konflikty medzi užívateľmi a dosiahnuť rovnováhu medzi rozličnými záujmami prostredníctvom spolupráce pri námornom územnom plánovaní. Rámcová smernica o námornej stratégii a integrovaná námorná politika EÚ žiadajú o koordinovaný postup členských štátov pri námornom územnom plánovaní. Takéto plánovanie by malo byť súčasťou terajších systémov plánovania, aby sa tak umožnil harmonický a udržateľný rozvoj prepojenia medzi pevninou a morom.

56) Na základe najnovších skúseností by sa tam, kde je to možné, mali plne využiť nové príležitosti, ktoré ponúka právny nástroj európskeho zoskupenia územnej spolupráce (e.z.ú.s.). Okrem toho by sa mala preskúmať dobrovoľná koordinácia plánovacích činností v rámci e.z.ú.s. tam, kde je považovaná za prínos.

57) Víťame všetky iniciatívy, s ktorými prichádzajú verejné orgány na rozličných úrovniach, a ktoré prispievajú k rozvoju dlhodobých územných stratégií pozdĺž hraníc, a žiadame Európsku komisiu, aby v prípade potreby poskytla podporu.

3. Posilnenie príspevku členských štátov k územnej súdržnosti

58) Pripomíname, že hlavnou úlohou národných, regionálnych a miestnych orgánov v národnom kontexte je stanoviť individuálne prispôsobené koncepty, ciele a nástroje na posilnenie územného rozvoja na základe zásady subsidiarity a prístupu založenom na miestnom kontexte v súlade s prístupom a činnosťou na úrovni EÚ. Je úlohou orgánov členských štátov, aby si zvolili vlastné stratégie a príslušné opatrenia, ktoré majú v úmysle uplatňovať, a ktoré budú závisieť od ich geografických charakteristík, politickej kultúry a právneho a administratívneho systému.

59) Vyzývame členské štáty, aby začlenili zásady územnej súdržnosti do vlastných národných sektorových a integrovaných rozvojových politík a do mechanizmov územného plánovania. Orgány, ktoré sú na národnej, regionálnej a miestnej úrovni zodpovedné za politiku územného rozvoja by mali vo vhodnej miere prostredníctvom vlastných akčných plánov prispieť k posilneniu územnej súdržnosti.

60) Na národnej a regionálnej úrovni je obzvlášť dôležité zohľadnenie územných vplyvov a územnej koordinácie politík. Táto koordinácia by mala mať podporu v podobe hodnotenia a monitorovacích postupov zohľadňujúcich územia, čím by sa ešte viac zvýšil prínos územnej analýzy k posudzovaniu vplyvu. Tieto územné aspekty by mohli byť súčasťou pravidelných národných a európskych správ a hodnotení týkajúcich sa politiky súdržnosti a stratégie Európa 2020 bez toho, aby to znamenalo zbytočnú byrokráciu.

61) Vyzývame regióny a mestá, aby vypracovali a prijali vhodné integrované stratégie a územné plány na zvýšenie účinnosti všetkých opatrení na danom území. Okrem mechanizmov koordinácie a plánovania je v tomto smere dôležité zvyšovanie povedomia a poskytovanie územných informácií a metodologickej podpory. Víťame vypracovanie európskeho referenčného rámca pre udržateľné mestá ako otvoreného a flexibilného nástroja, ktorý má pomôcť mestám v udržateľnejšom a inkluzívnejšom rozvoji.

62) Vyzývame členské štáty, aby poskytovali viac údajov o regiónoch a mestách dôležitých pre územný rozvoj a územnú súdržnosť, ktoré môžu byť zaslané Európskej komisii a zaradené do európskych databáz s metodologicky spoľahlivými a porovnateľnými informáciami. Vyzývame Európsku komisiu, aby poskytovala viac údajov o európskych regiónoch a mestách, ktoré sú dôležité pre územný rozvoj a územnú súdržnosť. Viedlo by to k zlepšeniu práce národných a európskych inštitúcií.

Usmernenia pre budúce opatrenia

63) Nasledujúce činnosti považujeme za dôležité a požadujeme, aby boli v blízkej budúcnosti vykonané s cieľom začleniť územné priority TA2020 do politickej diskusie a procesu rozhodovania na úrovni EÚ a v členských štátoch.

64) Žiadame nadchádzajúce predsedníctva a inštitúcie EÚ, aby vhodnými nástrojmi a činnosťami podporili uplatňovanie TA2020. Z tohto dôvodu by sa mali organizovať pravidelné stretnutia so zástupcami týchto inštitúcií.

65) Žiadame budúce predsedníctva Rady EÚ, aby pokračovali v koordinácii siete kontaktných miest územnej spolupráce, ktorá zohráva dôležitú úlohu pri posilňovaní spolupráce medzi členskými štátmi v oblasti územnej súdržnosti. Mala by sa tiež zintenzívniť spolupráca s európskymi inštitúciami, ako aj s ďalšími zainteresovanými subjektmi, vrátane mimovládnych organizácií.

66) Domnievame sa, že pre účinné uplatňovanie TA2020 je potrebný rámec pre konkrétne činnosti a očakávané hmatateľné výsledky. Požadujeme, aby nadchádzajúce predsedníctva v úzkej spolupráci s Európskou komisiou stanovili metódu a činnosti potrebné na uplatňovanie TA2020 opierajúc sa pritom o hodnotenie švédskeho predsedníctva.

67) Zaväzujeme sa k tomu, že budeme rozširovať informácie o TA2020 a podporovať ju v našich členských štátoch u príslušných zainteresovaných strán. Žiadame poľské predsedníctvo a Európsku komisiu, aby na európskej úrovni podporili šírenie informácií o tomto dokumente. Nadchádzajúce predsedníctva by mali vypracovať a koordinovať komunikačnú stratégiu pre úspešné uplatnenie TA2020.

68) Podporujeme výmenu osvedčených postupov a rozvoj spoločných metodológií na podporu územnej súdržnosti. Víťame organizovanie výročných konferencií o územnej agende iniciované belgickým predsedníctvom a žiadame nadchádzajúce predsedníctva, aby pravidelne organizovali tieto konferencie.

69) Žiadame Európsku komisiu, aby predložila prehľad dostupných a chýbajúcich územných ukazovateľov a sformulovala požiadavky na zlepšenie, predovšetkým v súvislosti s otázkami, ktoré sa týkajú územnej súdržnosti.

70) Podporujeme zlepšenie monitorovania územných trendov a žiadame Európsku komisiu a program ESPON, členské štáty a ďalšie inštitúcie, ako je Európska environmentálna agentúra z hľadiska environmentálnych aspektov, aby prispeli k splneniu tohto cieľa.

71) Žiadame lotyšské (2015) a luxemburské predsedníctvo (2015), aby zhodnotili a zvážili, či je potrebné preskúmať TA2020 z hľadiska jej fungovania v praxi. Žiadame holandské (2016) a slovenské (2016) predsedníctvo, aby v prípade potreby uskutočnili takéto preskúmanie.
